

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

© 2014 ВАХОВИЧ І. М., ЧУЛЬ О. М.

УДК 332.242

Вахович І. М., Чуль О. М.

Розвиток креативної економіки в умовах транскордонного співробітництва

У статті проаналізовано роль транскордонного співробітництва в просуванні та реалізації програм креативного розвитку. Проведено оцінку перспектив і можливостей реалізації програм транскордонного співробітництва в контексті забезпечення креативного розвитку прикордонних регіонів та на цій основі визначено пріоритетні напрями міжнародного співробітництва. Автори наголошують, що поглиблення транскордонного співробітництва в рамках розвитку креативної економіки має сприяти всебічному стимулюванню нових форм бізнесу, активізації інвестиційного потенціалу регіону, створенню нових робочих місць, формуванню якісної інфраструктури, забезпеченню високого рівня життя населення.

Ключові слова: креативна економіка, транскордонне співробітництво, прикордонний регіон, креативний регіональний розвиток

Рис.: 2. **Бібл.:** 8.

Вахович Ірина Михайлівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра фінансів, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, Волинська обл., 43018, Україна)

Email: irina-vahovitch@mail.ru

Чуль Олена Михайлівна – аспірант, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, Волинська обл., 43018, Україна)

Email: elena.chul@yandex.ru

УДК 332.242

UDC 332.242

Вахович И. М., Чуль Е. М. Развитие креативной экономики в условиях трансграничного сотрудничества

В статье проанализирована роль трансграничного сотрудничества в продвижении и реализации программ креативного развития. Проведена оценка перспектив и возможностей реализации программ трансграничного сотрудничества в контексте обеспечения креативного развития приграничных регионов и на этой основе определены приоритетные направления международного сотрудничества. Авторы отмечают, что углубление трансграничного сотрудничества в рамках развития креативной экономики должно способствовать всестороннему стимулированию новых форм бизнеса, активизации инвестиционного потенциала региона, созданию новых рабочих мест, формированию качественной инфраструктуры, обеспечению высокого уровня жизни населения.

Ключевые слова: креативная экономика, трансграничное сотрудничество, приграничный регион, креативный региональное развитие

Рис.: 2. **Библ.:** 8.

Вахович Ирина Михайловна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой, кафедра финансов, Луцкий национальный технический университет (ул. Львовская, 75, Луцк, Волинская обл., 43018, Украина)

Email: irina-vahovitch@mail.ru

Чуль Елена Михайловна – аспирант, Луцкий национальный технический университет (ул. Львовская, 75, Луцк, Волинская обл., 43018, Украина)

Email: elena.chul@yandex.ru

Vahovych I. M., Chul O. M. Development of the Creative Economy under the Conditions of Cross-border Cooperation

The article analyzes the role of cross-border cooperation in the promotion and implementation of creative development. The evaluation of the prospects and possibilities of cross-border co-operation programs in the context of the creative development of the border regions was made, and on this basis, the priority of areas for international cooperation was identified. The authors note that the deepening of cross-border cooperation in the development of the creative economy should contribute to the comprehensive promotion of new forms of business, enhance investment potential of the region, the creation of new jobs, the formation of high-quality infrastructure, ensuring a high standard of living.

Keywords: creative economy, cross-border cooperation, border region, creative regional development

Pic.: 2. **Bibl.:** 8.

Vahovych Irina M. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Finance, Lutsk National Technical University (vul. Lvivska, 75, Lutsk, Volynska obl., 43018, Ukraine)

Email: irina-vahovitch@mail.ru

Chul Olena M. – Postgraduate Student, Lutsk National Technical University (vul. Lvivska, 75, Lutsk, Volynska obl., 43018, Ukraine)

Email: elena.chul@yandex.ru

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Розвиток креативної економіки вимагає від усіх її суб'єктів активної взаємодії та налагодження тісних

зв'язків. В умовах поглиблення трансформаційних процесів в економіці та враховуючи прагнення українських регіонів до сталого соціального-економічного розвитку, заснованого на постулатах вільного, активного і творчого розви-

тку, роль такої співпраці значно посилюється. Мова йде не тільки про налагодження тісних економічних, соціальних, а й міжкультурних та міждержавних зв'язків, активної участі у програмах розвитку транскордонного співробітництва. Така ситуація зумовлена тим, що формування креативної економіки в регіоні вимагає відкритого, творчого простору, здатного забезпечити розвиток творчого потенціалу кожного його суб'єкта. При цьому поглиблення міжкультурного діалогу сприятиме розвитку не тільки її мистецького аспекту, а й стане основою формування якісного наукового, інноваційного, творчого потенціалу, запорукою стабільності регіональної системи загалом.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Про роль транскордонного співробітництва для забезпечення соціально-економічного розвитку говорять багато вітчизняних науковців, серед них: Мікула Н. А., Толканов В. В., Кулин С. Я., Долішній М. І., Рябінін Є. В. та інші. Разом з тим, питання розвитку транскордонного співробітництва в рамках креативної економіки залишається не розкритим. Останнє пов'язане із новизною обраної нами сфери наукового дослідження, відсутністю чітких уявлень наукових кіл щодо практичної реалізації постулатів креативної економіки в сучасних умовах.

Метою статті є оцінка перспектив та можливостей реалізації програм транскордонного співробітництва в контексті забезпечення креативного розвитку прикордонних регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтування отриманих наукових результатів. Сьогодні Україна стоїть на порозі важливого вибору стосовно подальшої реалізації політики розвитку. Глобальна криза економічної, політичної, соціальної системи гальмує соціально-економічний розвиток держави та її регіонів, стає на заваді реалізації комплексних програм розвитку. Досвід розвинених європейських країн показує, що традиційні підходи до виведення країни із затяжної кризи уже не мають достатнього ефекту. Натомість бачимо справжній бум розвитку креативної економіки. Остання стала пріоритетним напрямом національного розвитку більшості європейських країн та виступає як «точка росту», здатна впливати не тільки на економічну сферу, а й сприяти підвищенню рівня культури цілої держави.

Дослідники ЮНКТАД (Конференції ООН з розвитку і торгівлі), здійснюючи аналіз ефективності реалізації креативних проектів та їх вплив на соціально-економічний розвиток держави, дійшли висновку, що товари креативної економіки більш стійкі до нестабільності економічної системи та економічних спадів, оскільки новий стиль життя сучасного суспільства все більше пов'язаний з такими заснованими на креативній економіці аспектами, як статус, стиль, бренд та соціальна взаємодія [1].

В цьому контексті відбудова нації та державності вимагає реалізації нових інструментів, нових управлінських рішень. Вважаємо, що політика регіонального розвитку в сучасних умовах повинна ґрунтуватися на створенні збалансованих умов розвитку, інтеграції регіонів у єдиному політичному, економічному, соціальному, культурному, інформаційному просторі. Разом з тим, в умовах креативної економіки значна увага має бути зосереджена на розвитку

людського капіталу, формуванні якісного рівня життя населення, забезпеченні реалізації його творчого та наукового потенціалу. У регіоні повинні бути сформовані умови для комфортного проживання населення, а також забезпечення привабливості території, зосередженої на розширенні туристичних потоків.

Важливим етапом відбудови економічної системи в рамках креативного розвитку має стати налагодження тісних зв'язків добросусідства. Міжнародна співпраця, використання досвіду зарубіжних країн дасть змогу сформулювати якісні та ефективні стратегії креативного регіонального розвитку.

Однією із форм такого співробітництва є поглиблення співпраці через програми транскордонного співробітництва. Її реалізація в Україні започаткована з 1993 року, разом із приєднанням до Європейської конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади та закріплено прийняттям Закону України «Про транскордонне співробітництво». Відповідно до останнього, транскордонне співробітництво визначається як «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначені їх національним законодавством [2; 3].

Транскордонне співробітництво стало чинником, який сприяє соціальній рівності та суспільному діалогу, інструментом для розвитку усіх напрямів діяльності прикордонної місцевої та регіональної влади в Європі, і сьогодні введений в різні аспекти повсякденного життя [6, с. 15].

Важливим є і той факт, що одним із основних принципів налагодження і підтримки в Україні проектів транскордонного співробітництва є усунення політичних, економічних, правових, адміністративних та інших перешкод для взаємної співпраці.

Схожі принципи лежать і в основі теорії креативного регіонального розвитку, де відсутність обмежень та можливість вільного розвитку, зміцнення демократичної стабільності, орієнтація на підтримку ініціатив громади та забезпечення високої якості їх життя стають основними пріоритетами державної політики.

Саме скоординовані спільні дії регіональної влади прикордонних територій із їх міжнародними партнерами, в тому числі через налагодження транскордонного співробітництва, стають запорукою досягнення соціальної та економічної стабільності розвитку. Особливо актуальним це питання стає для України, що має найдовшу серед усіх держав СНД ділянку кордону з ЄС. До того ж, реалізація програм транскордонного співробітництва з питань розвитку креативної економіки дасть змогу зменшити диспропорції регіонального розвитку, вивести їх на якісно новий рівень.

Вважаємо, що налагодження такої співпраці повинне мати на меті усунення політичних, економічних чи адміністративних бар'єрів, створення належної інфраструктури та можливостей для реалізації креативного потенціалу усіх учасників такого співробітництва.

З метою оцінки ролі та місця транскордонного співробітництва в просуванні ідей креативної економіки проведено аналіз її потенційних можливостей та загроз, сильних та слабких сторін (рис. 1).

Проведений SWOT-аналіз показав очевидність того факту, що більшість прикордонних регіонів, незважаючи на багатий природно-ресурсний потенціал, вигідні географічні положення та значний людський потенціал, залишається ре-

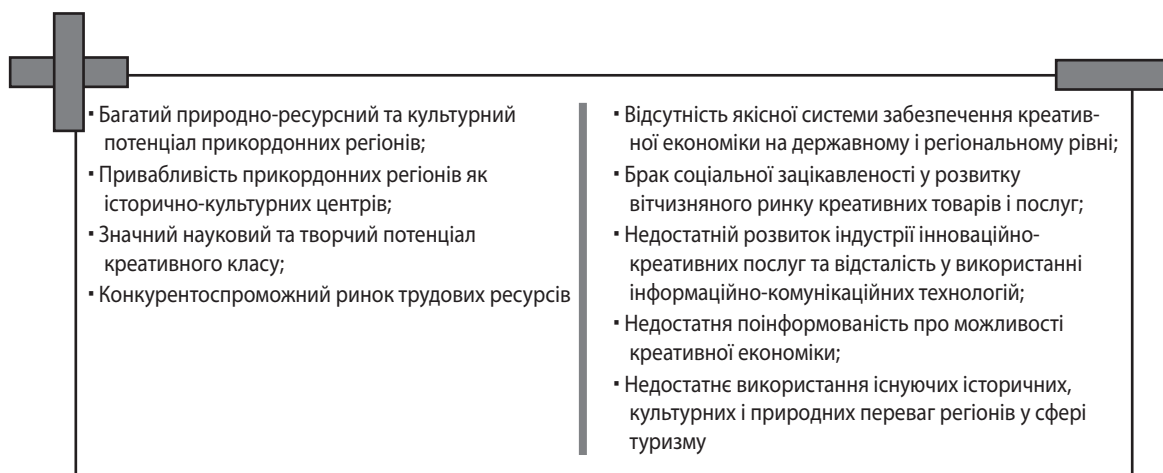

Рис. 1. SWOT-аналіз креативного регіонального розвитку в умовах транскордонного співробітництва (сильні та слабкі сторони) *

*складено автором

гіонами з низьким рівнем інноваційного та креативного розвитку. В результаті якості життя населення в цих регіонах, у порівнянні з найбільш креативно розвиненими (м. Київ, Одеська обл.), залишається низькою, а в результаті підвищується трудова міграція, знижується потенціал креативного класу. Неналежна державна політика з підтримки регіонального розвитку креативної економіки призводить до зниження ефективності функціонування креативних індустрій. До того ж відсутність зацікавленості населення та бізнес-структур до товарів вітчизняних креативних індустрій і популяризація її закордонних аналогів не дає змогу сформувати гідну конкуренцію на ринку креативних товарів та послуг.

Разом з тим, Україна має значний культурно-історичний, туристичний, а також науковий та творчий потенціал креативного класу. Налагодження ефективного співпраці з міжнародними партнерами, спрямованої на їх розвиток, дасть змогу підвищити інтенсивність соціально-економічного розвитку регіонів на основі розвитку її креативної складової (рис. 2).

В умовах креативного регіонального розвитку важливими напрямками поглиблення транскордонного співробітництва мають стати всебічне стимулювання нових форм бізнесу, активізації інвестиційного потенціалу, створення нових робочих місць, формування якісної інфраструктури та покращення якості життя населення. Значна увага повинна приділятися формуванню технологічних парків, креативних кластерів, впровадженню нових технологій. Спільні дії суб'єктів транскордонного співробітництва мають бути спрямовані на розвиток інноваційного підприємництва, підвищення потенціалу інформаційних технологій, підтримку дослідної роботи підприємництва, розширення культури спільної діяльності та ринків збуту, активний обмін досвідом стосовно практичної реалізації моделей розвитку креативної економіки в регіоні.

В цьому аспекті важлива увага повинна акцентуватися на розширенні культури ведення бізнесу, активізації розвитку перспективних креативних індустрій, руйнуванні адміністративних бар'єрів розвитку креативного підприємства. Розвиток і налагодження співробітництва між науковими інститутами, державою та бізнесом стануть запорукою успішності реалізації політики розвитку креативної економіки.

Необхідно також підкреслити, що в умовах глобалізації та нівелювання економічних бар'єрів для вільного переміщення потоків інформації, капіталів, працівників принципово важливим чинником конкурентоспроможності регіону виступає його здатність залучити та втримати талановитих працівників [8, с. 10]. Адже, як стверджують Н. А. Мікула та О. І. Дацко, відсутність можливостей самореалізації творчих осіб є однією із найвагоміших причин, що стимулюють їх міграцію, і відповідно їх відтік до великих міст або за кордон, де їм надається можливість реалізації власного потенціалу [7].

Саме тому виділяємо наступні завдання реалізації програм транскордонного співробітництва в рамках розвитку креативної економіки:

- підтримка креативного регіонального розвитку через налагодження зв'язків між державою, бізнесом та креативним класом;
- всебічний обмін досвідом та інформацією;
- покращення умов та якості життя населення, створення умов для реалізації їх творчого потенціалу;
- формування спільних інститутів в галузі освіти, науки, інновацій, цифрових технологій;
- культурний обмін і турбота про культурне надбання, формування регіональної ідентичності та самобутності.

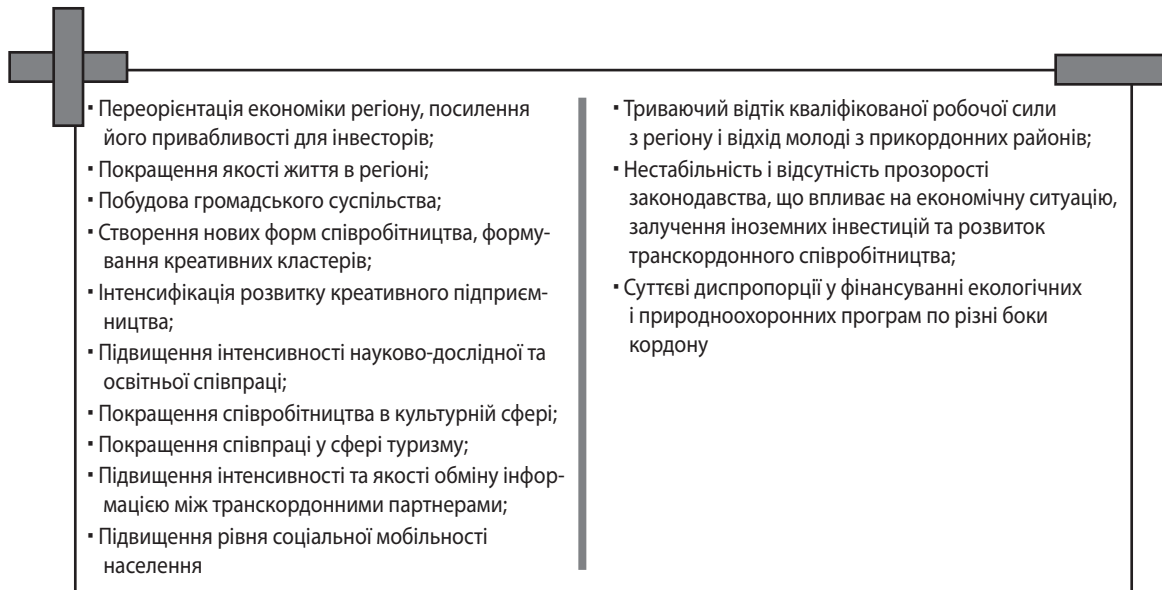

Рис. 2. SWOT-аналіз креативного регіонального розвитку в умовах транскордонного співробітництва (можливості та загрози)

*складено автором

Реалізація таких завдань сприятиме не тільки зменшенню диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів, переорієнтації регіональної економіки, а й певною мірою стиратиме кордони міжнаціональні, міжкультурні та міждержавні. І в цьому аспекті активна позиція органів державного управління у підтримці проектів і програм транскордонного співробітництва стає запорукою успіху такої співпраці.

Досвід реалізації програм транскордонного співробітництва уже сьогодні показує ефективність і подальшу доцільність їх впровадження. Зокрема, значна увага приділена активізації міжнародного співробітництва, спрямованій на розвиток індустрії культурної спадщини (архітектурних та природних пам'яток, музеїв, бібліотек тощо). Так, завдяки успішній реалізації проектів транскордонного співробітництва між Україною, Словаччиною, Польщею та Німеччиною до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО внесено транскордонний українсько-словацько-німецький об'єкт «Букові праліси Карпат» (2007 р.), «Дерев'яні церкви Карпатського регіону Польщі та України» (2013 р., транскордонний серійний українсько-польський об'єкт), «Геодезична дуга Струве» (2005 р.). Останній транскордонний геодезичний об'єкт «Дуга Струве» було номіновано від 1 європейських країн: Норвегії, Швеції, Фінляндії, Росії, Естонії, Латвії, Литви, Білорусі, Молдови та України [4]. Факт того, що ці об'єкти значаться в списку Світової спадщини, означає не лише те, що вони опиняться на світовій карті культурної спадщини та туризму, пов'язаного з нею, а також стає ключовим фактором покращення загального підходу до управління культурною спадщиною в Україні в цілому.

Крім того, значно активізувалася міжнародна співпраця у сфері розвитку індустрії інноваційно-креативних послуг, зокрема підготовки наукових та освітніх кадрів. З цією метою у вищих навчальних закладах запроваджуються двомовні учбові програми, налагоджується міжнародні зв'язки між науковими школами. Результатом такої

співпраці стало підвищення мобільності наукових кадрів, сформовано інституційну та інформаційну базу для ефективного та сталого інформаційного потоку у сфері освіти, організовано проведення ознайомчих поїздок, наукових семінарів, тренінгів, розроблено освітні програми обміну.

Позитивний досвід має також реалізація програми транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна на 2007 – 2013 рр., перед якою були поставлені такі завдання [5]:

Підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій – спрямоване на покращення та забезпечення кращих умов для підприємництва, розвитку туризму та транспортного зв'язку

Покращення якості життя – спрямоване на запобігання виникненню екологічних загроз, сприяння раціональному та економному використанню природних ресурсів, розвиток відновлювальних засобів енергії та енергозбереження, а також підвищення ефективності прикордонної інфраструктури та процедур перетину кордону, покращення безпеки на кордонах.

Інституційна співпраця та підтримка ініціатив місцевих громад – спрямоване на проекти, що покращують та підтримують транскордонне співробітництво в рамках розвитку інституційних можливостей, а також місцеві ініціативи для підтримки співробітництва громад.

Успішне виконання цієї програми транскордонного співробітництва дозволило реалізувати заходи щодо реалізації проектів «Об'єднання трьох культур» (Україна, Білорусь, Європейський Союз), «Спілкування без кордонів» (розвиток туристичних потоків між країнами, зокрема польсько-українського туристичного маршруту тощо).

Разом з тим, через брак коштів не вдалось реалізувати низку важливих для регіонів програм стосовно подальшого налагодження співробітництва.

Власне недостатність фінансування таких проектів є чи не однією з головних проблем в реалізації програм

транскордонного співробітництва. Саме тому деякі програми транскордонного співробітництва набувають характеру формальних зв'язків. Відсутність гарантій щодо виконання умов розроблених проектів, недосконалість контролю за ходом їх виконання, відсутність інформації щодо перспектив і можливих загроз їх реалізації призводять до стримування економічної, соціальної ефективності їх виконання.

Разом з тим, у контексті налагодження міжнародної співпраці розвитку креативної економіки в комплексі не приділяється значної уваги. Така ситуація зумовлена незгодою питання стосовно нового стратегічного бачення спільного розвитку, заснованого на розвитку креативної економіки, насамперед з боку вітчизняних суб'єктів транскордонного співробітництва, низькою зацікавленістю представників бізнесу у налагодженні відповідної співпраці, недостатністю інформаційних ресурсів щодо потенційних можливостей креативного регіонального розвитку.

Висновки. Як бачимо, недосконалість системи забезпечення реалізації транскордонного співробітництва стає вагомою перешкодою на шляху до переорієнтації регіональної економіки. Активна участь та зацікавленість органів місцевого самоврядування в розвитку креативної економіки, за підтримки міжнародних партнерів, налагодження добросусідства та реалізації програм транскордонного співробітництва стають не викликами майбутнього, а потребою сьогодення. Адже здійснення інтеграційних процесів та поширення інтересу до креативної економіки визначає гостру необхідність продовження та подальшого вдосконалення міжнародної співпраці, здатної забезпечити мобілізацію та ефективне використання існуючого потенціалу прикордонних регіонів і територій, а також оптимальне поєднання їх можливостей та ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доклад об итогах диалога высокого уровня по политике в отношении креативной экономики в интересах развития: ЮНКТАД XIII, 21 – 26 апреля 2012 г., г. Доха (Катар) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/td481_ru.pdf
2. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15)
3. Постанова Верховної ради України «Про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» від 14.07.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3384-12>
4. Співробітництво України з ЮНЕСКО. Звіт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим до-

ступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/unesco>

5. Стратегія розвитку транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні «Карпати-2004 – 2011». Агентство з регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття», Проект Tacis «Карпати 2003 – 2011» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pl-by-ua.eu/upload/pl/Crossborderer2013.pdf>

6. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво / Н. А. Мікула, В. В. Толканов. – К. : Крамар, 2011. – 259 с.

7. Мікула Н. Зміни методологічних підходів до формування стратегій регіонального розвитку / Н. Мікула, О. Дацко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=32>

8. Брикова І. В. Регіональна компонента підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / І. В. Брикова. – К., 2008. – 22 с.

REFERENCES

Brykova, I. V. "Rehionalna komponenta pidvyshchennia mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti krain" [The regional component of international competitiveness]. avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.02, 2008.

"Doklad ob itogah dialoga vysokogo urovnia po politike v otnoshenii kreativnoi ekonomiki v interesah razvitiia: YuNKTAD XIII" [Report on the results of high-level dialogue on policies for the creative economy for development: UNCTAD XIII]. http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/td481_ru.pdf

[Legal Act of Ukraine] (1993). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3384-12>

[Legal Act of Ukraine] (2004). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>

Mikula, N. A., and Tolkanov, V. V. *Transkordonne spivrobitnytstvo* [Cross-border cooperation]. Kyiv: Kramar, 2011.

Mikula, N., and Datsko, O. "Zminy metodolohichnykh pidkhodiv do formuvannia stratehii rehionalnoho rozvytku" [Changes methodological approaches to the formation of regional development strategies]. <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=32>

"Stratehiia rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva v Karpatskomu rehioni «Karpaty-2004 – 2011»" [Strategy for cross-border cooperation in the Carpathian region "Carpathian-2004 - 2011"]. <http://www.pl-by-ua.eu/upload/pl/Crossborderer2013.pdf>

"Spivrobitnytstvo Ukrainy z YUNESKO. Zvit Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy" [Ukraine Cooperation with UNESCO. Report of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine]. <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/unesco>